

Pirmojo leidimo pratarmė

Knygoje analizuojami ekonominiai paklydimai, kurie taip paplito, jog beveik tapo nauja ortodoksija. Vienas dalykas, kuris tam dar trukdo, yra jų pačių vidinis prieštaravimas, suskaidęs tomis pačiomis prielaidomis besivadovaujančius autorius į šimtus skirtingų „mokyklų“ – dėl tos paprastos priežasties, jog praktinio gyvenimo klausimais neįmanoma nuosekliai klysti. Bet skirtumas tarp vienos ir kurios nors kitos naujos mokyklos tėra tas, kad viena grupė anksčiau nei kita prabunda nuo nesąmonių, į kurias ją stumia klaidingos prielaidos, ir tą pačią akimirką tampa nenuosekli: arba nesąmoningai atsisako savo klaidingų prielaidų, arba daro iš jų mažiau kenksmingas ir fantastiškas išvadas, nei reikalauja logika.

Dabar pasaulyje nėra jokios didesnės valstybės, kurios ekonominės politikos kaip nors neveiktų – o gal ir išvis nelemtų – kuris nors tų paklydimų. Turbūt lengviausias ir patikimiausias būdas ekonomikai suprasti – tai išaiškinti tuos paklydimus ir ypač svarbiausią, centrinį paklydimą, iš kurio kyla visi kiti. To kaip tik ir siekiama šia knyga ir tai pateisina kiek ambicingą bei karingą jos pavadinimą.

Tad ši knyga yra pirmiausia aiškinamoji ir kritinė. Ja nepretenduojama į čia skelbiamų pagrindinių idėjų originalumą. Veikiausiai siekiama parodyti, kad daugybė idėjų, kurios dabar laikomos pažangiomis naujovėmis, iš tikrųjų tėra senų klaidų gaivinimas ir dar vienas įrodymas, kad tie, kurie nežino praeities, yra pasmerkti ją kartoti.

Pripažįstu, jog šis esė yra begėdiškai „klasikinis“, „tradicinis“ ir „ortodoksinis“; nėra abejonių, kad bent jau tokiais epitetais jį mėgins sumenkinti tie, kurių sofizmai čia analizuojami. Tačiau tyrinėtojo, kuriam rūpi sužinoti kuo daugiau tiesos, tokie epitetai neišgąsdins. Jis nesieks vien nesibaigiančių ekonominio mąstymo perversmų ir kaskart „naujos pradžios“ kūrimo. Žinoma, naujoms idėjoms jis bus ne mažiau imlus negu senoms; bet jis nepasiduos vien nerimastingam ar išpuikėliškam naujumo ir originalumo geismui. Kaip pabrėžė Morrisas R. Cohenas: „Idėja, kad galime atmesti visų ankstesnių mąstytojų pažiūras, iš tikrųjų nepalieka jokio pagrindo vilčiai, kad mūsų pačių darbas turės kokią nors vertę kitiems“.

Kadangi šis darbas yra aiškinamasis, aš laisvai naudojausi kitų idėjomis, tik retkarčiais pateikdamas citatas ir nuorodas. Tai neišvengiama rašant apie tokią sritį, kur darbavosi tiek daug puikiausių pasaulio protų. Tačiau mano įsiskolinimas bent trims autoriams yra toks didelis, kad negaliu jų nepaminėti. Dėl aiškinamojo pagrindo, kuriuo remiasi mano argumentai, esu labiausiai skolingas beveik šimtmečio senumo Frederico Bastiat veikalui „Kas matoma ir kas nematoma“. Šis mano darbas iš tikrųjų gali būti laikomas Bastiat rašinyje išdėstyto požiūrio modernizavimu,

* Reason and Nature (1931), p. x.

išplėtojimui ir apibendrinimui. Kitas autorius, kuriam esu skolingas, yra Philipas Wicksteedas: knygos skyrius apie atlyginimus ir paskutinis, reziumuojantis skyrius daug kur remiasi jo „Sveiko proto politinė ekonomija“. Trečioji mano skola yra Ludwigui von Misesui. Neminint visko, ko rengdamas šį darbą apskritai pasisėmiau iš jo darbų, jam esu ypač dėkingas už išaiškinimą, kaip plinta pinigų infliacijos procesas.

Analizuodamas paklydimus nusprendžiau, kad minėti vardus kritikuojant dar mažiau tikslinga nei reiškiant dėkingumą. Tam reikėtų įvertinti kiekvieną kritikuojamą autorių, pateikti tikslias citatas, kreipti dėmesį į tai, kokius dalykus jis akcentuoja, kokias daro išlygas, kur jis neaiškus ar nenuoseklus ir t.t. Todėl tikiuosi, kad skaitytojas pernelyg nenusimins neradęs šios knygos puslapiuose Karlo Marxo, Thorsteino Vebleno, Majoro Douglaso, lordo Keyneso, profesoriaus Alvino Hanseno ir kitų ne mažiau garsių vardų. Šios knygos tikslas – atskleisti ne specifines konkrečių autorių klaidas, bet dažniausiai pasitaikančias, labiausiai paplitusias, didžiausią poveikį darančias ekonominių klaidų formas. Paklydimams pasiekus populiarumo stadiją, jie bet kuriuo atveju tampa anoniminiai. Subtilesni ar miglotesni dalykai, kuriuos galima rasti jų pradininkų darbuose, tada visiškai išsitrina. Doktrinos supaprastėja; pasidaro matomi sofizmai, kurie buvo paslėpti ir apipinti įvairių išlygų, komplikacijų ar matematinių lygčių. Todėl tikiuosi, kad nebūsiu kaltinamas netikslumais, jei tas pavidalas, kuriuo pateikiu kurią nors madingą doktriną, nevisiškai atitinka lordo Keyneso ar kito konkretaus autoriaus formuluotę. Mus čia domina įsitikinimai, kurių laikosi politiškai įtakingos grupės ir kuriais vadovaujasi valdžia, o ne istorinė tų įsitikinimų kilmė.

Galiausiai tikiuosi atleidimo už tai, kad šiuose puslapiuose retai remiuosi statistika. Jei būčiau mėginęs statistiškai patvirtinti muitų tarifų, kainų kontrolės, infliacijos rezultatus ar anglies, gumos ir medvilnės gamybos reguliavimo padarinius, tai knygą būtų tekę išplėsti gerokai daugiau, nei buvau numatęs. Be to, kadangi esu spaudos darbuotojas, gerai žinau, kaip greitai sensta statistikos duomenys. Tiems iš jūsų, kurie domisi specialiomis ekonomikos problemomis, patariu skaityti aktualius „realistinius“ jų tyrimus, pateikiančius statistinę dokumentaciją; jums nebus sunku teisingai interpretuoti šiuos statistikos duomenis, jei remsitės pagrindiniais principais, kurių čia išmoksitė.

Mėginau šią knygą rašyti kuo paprasčiau, vengdamas specialių terminų visur, kur tai suderinama su reikiamu tikslumu. Todėl ją gali visiškai suprasti skaitytojas, anksčiau nepažinęs ekonomikos.

Nors knyga parašyta kaip vientisas darbas, trys jos skyriai yra pasirodę atskirais straipsniais. Todėl norėčiau padėkoti „New York Times“, „American Scholar“ ir „New Leader“ už tai, kad leido perspausdinti medžiagą, pirmąkart skelbtą jų puslapiuose. Esu dėkingas profesoriui von Misesui, perskaičiusiam rankraštį, už pastabas, kurios buvo man labai naudingos. Žinoma, už išdėstytas mintis visiškai atsakau aš pats.